

Usklađivanje kurikuluma zavičajne povijesti kao dodatne nastave u gimnazijama s kurikulumom Povijesti u gimnazijama

U članku se razmatra usklađivanje kurikuluma zavičajne povijesti kao dodatne nastave u gimnazijama s kurikulumom Povijesti u gimnazijama. Uspoređuju se i strukturiraju elementi kurikuluma: ciljevi i ishodi, organizacijska područja, razredi i razdoblja poučavanja, tehnički koncepti i vještine i odgojno obrazovni ishodi prikazujući ih preko prijedloga i primjera.

Ključne riječi: kurikulum zavičajne povijesti, usklađivanje, ciljevi, organizacijska područja, razredi i razdoblja poučavanja, tehnički koncepti, vještine, ishodi, prijedlozi i primjeri.

1. Uvodni dio

Tijekom izvođenja nastave iz Povijesti u gimnazijama nastavnici imaju priliku voditi i dodatnu nastavu, koja se uglavnom temelji na zavičajnoj povijesti. Zavičajna je povijest sastavni dio nacionalne povijesti te europske i svjetske povijesti. Njena važnost očituje se u razvoju identiteta od lokalnog prema nacionalnom i europskom. Najčešće je takva nastava zavičajne povijesti povezana i s kurikulumom za nastavni predmet Povijesti za gimnazije. Temeljne odrednice i elementi iz kurikuluma Povijesti mogu se uključiti i u kurikulum dodatne nastave iz zavičajne povijesti. U radu se promatra njihov suodnos, kompatibilnost, preklapanje, interdisciplinarnost i funkcionalnost. Promatra se i prikazuje odnos ciljeva i ishoda, struktura i odnos organizacijskih područja, razredi i razdoblja poučavanja, odnos glavnih tehničkih koncepata i razvoj povjesničarskih vještina te daju prijedlozi i primjeri.

2. Usporedba kurikuluma Povijesti u gimnazijama i kurikuluma zavičajne povijesti

U ovom poglavlju ćemo se baviti analizom kurikuluma Povijesti u gimnazijama i kurikuluma zavičajne povijesti uspoređujući njihove ciljeve i ishode kao i glavne tehničke koncepte (vrijeme i prostor, uzroci i posljedice, kontinuitet i promjena, rad s povijesnim izvorima, povijesna perspektiva, te usporedba i sučeljavanje). Također ćemo pokazati na koji način je moguće kurikulumu zavičajne povijesti pridružiti neka organizacijska područja kurikuluma Geografije, te ćemo predložiti moguće teme i sadržaje za kurikulum zavičajne povijesti.

2.1. Suodnos ciljeva i ishoda kurikuluma iz zavičajne povijesti i kurikuluma Povijesti u gimnazijama

Prema kurikulumu svrha poučavanja i učenja Povijesti je razviti u učenika sposobnost povijesnog mišljenja u sklopu pet područja ljudske aktivnosti (društveno područje, ekonomsko, znanstveno-tehnološko, političko i filozofsko-religijsko-kulturno) i razvijati temeljne povijesne vještine¹ pomoću odabranih sadržaja kroz koje učenici dobivaju temeljna znanja i razvijaju vještine. U dodatnoj nastavi iz zavičajne povijesti koristimo temeljna znanja poučavanih razdoblja da bi učenici razvili dublje povijesno mišljenje te koristili i razvijali vještine na lokalnoj razini, u neposrednoj životnoj sredini. Možemo reći da se u dodatnoj nastavi iz zavičajne povijesti, uključujući sve ove elemente kurikuluma, može raditi na daljnjem razvoju povijesnih vještina tako da pratimo kurikulum Povijesti za gimnazije prema razredima i razdobljima.

Svrha je dodatne nastave da prati kurikulum Povijesti u gimnazijama i daljnjim razvijanjem povijesnih vještina i koncepata kod učenika na sadržajima iz zavičajne/ lokalne povijesti oblikuje povijesno mišljenje u kojem će učenici razumjeti važnost očuvanja baštine² i okoliša. Učenici bi trebali prosuđivati, uspoređivati i analizirati događaje, procese, različite aktivnosti u prostoru na zavičajnoj, nacionalnoj i globalnoj razini u vremenskom rasponu od prapovijesti do suvremenog doba i uključivati se aktivno u život zajednice.

Ciljevi u dodatnoj nastavi povijesti kompatibilni su odgojno-obrazovnim ciljevima u kurikulumu, samo su drukčije rangirani.³ U dodatnoj nastavi iz zavičajne povijesti primarni cilj je da učenik razumije važnost očuvanja zavičajne baštine, koristeći se znanjima i vještinama stečenim učenjem povijesti prema Kurikulumu Povijesti i tako postane odgovoran i aktivan član lokalne zajednice, uz razumijevanje i uvažavanje nacionalnog i globalnog konteksta (6.).⁴ Poučavanje i aktivno učenje

1 Prema Kurikulumu nastavnog predmeta Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristup, 15.1.2021.)

2 Pod baštinom podrazumijevamo: kulturnu, prirodnu, materijalnu, nematerijalnu, zavičajnu, nacionalnu, europsku.

3 Rangiraju se ciljevi iz kurikuluma MZO-a za nastavni predmet Povijesti za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, ciljeve pogledati u Kurikulumu nastavnog predmeta Povijest https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristup, 15.1.2021.)

4 Ibid. Ciljevi su označeni brojevima kao i u Kurikulumu nastavnog predmeta Povijesti (misli se na dokument MZO-a).

kroz dodatnu nastavu kod učenika bi trebalo i dalje razvijati: vlastiti sustav vrijednosti, stavove i uvjerenja, radne navike, odgovornost, stvaralaštvo i samopouzdanje te otvorenost prema cjeloživotnom učenju. Kroz dodatnu nastavu iz zavičajne povijesti učenik također uči oblikovati istraživačka pitanja, aktivno uči i argumentirano raspravlja uz prihvaćanje različitih utemeljenih stajališta (3.)⁵ U sagledavanju prošlosti lokalnog prostora gdje živi, učenik dalje razvija sljedeće povijesne vještine i koncepte: vrijeme i prostor, uzrok i posljedice, kontinuitet i promjena, rad s povijesnim izvorima, povijesne perspektive i usporedbe i sučeljavanja (2.)⁶ Ove ciljeve je nemoguće ostvariti bez temeljnih znanja i vještina kojima učenik treba ovladati kroz predmetni kurikulum kao što je, primjerice, razumijevanje razdoblja i društva koja proučava (1.)⁷. I na kraju, koristi se znanjima i vještinama stečenim učenjem povijesti kako bi ostvario osobne potencijale, te odgovorno djelovao u javnome životu i kontekstu lokalne, nacionalne i svjetske kulturne, povijesne i duhovne baštine.

Usporedba, rangiranje i kompatibilnost ciljeva Kurikuluma Povijesti i kurikuluma iz zavičajne povijesti u ovom radu prikazane su grafikonom. Osnovni ciljevi Kurikuluma Povijesti označeni su brojevima i rangirani prema važnosti u usporedbi s osnovnim ciljevima kurikuluma zavičajne povijesti.

Slika 1. Usporedba, rangiranje i kompatibilnost ciljeva kurikuluma Povijesti i kurikuluma iz zavičajne povijesti

Možemo zaključiti da postoje razlike u važnosti ciljeva u kurikulumima. Primarni cilj u kurikulumu zavičajne povijesti je da učenik razumije važnost *očuvanja baštine* (označen brojem 6.), koji u Kurikulumu Povijesti zauzima posljednje mjesto. U kurikulumu zavičajne povijesti, koja se u ovom pristupu nadograđuje na osnovni Kurikulum

5 Ibid. Ciljevi su označeni brojevima kao i u Kurikulumu nastavnog predmeta Povijesti.

6 Ibid.

7 Ibid.

Povijesti u gimnazijama, očuvanje prirodne, kulturne, duhovne lokalne baštine i njena važnost u kontekstu nacionalnog i globalnog je primarna. Kompatibilnost je prisutna u ciljevima: 3. *oblikuje istraživačko pitanje* (označen brojem 3.) i 4. *oblikuje vrijednosti i stavove* (označen brojem 4.). Oblikovanje istraživačkog pitanja je temelj poučavanja i u nastavi Povijesti u gimnazijama u svrhu aktivnog učenja, a posebno u nastavi zavičajne povijesti koja onda uključuje istraživačku, terensku i problem-sku nastavu u prostoru. U cilju 4. *oblikuje vrijednosti i stavove*, odražava se odgojno djelovanje, razvoj radnih navika, odgovornost, stvaralaštvo, samopouzdanje i otvorenost za cjeloživotno učenje. Cilj 5. *aktivno djeluje* (označen brojem 5.) u jednom i drugom kurikulumu ima istu važnost, što znači da učenik koristi stečena znanja i vještine učenjem povijesti kako bi ostvario osobne potencijale i odgovorno djelovao u javnome životu lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice. U cilju 2. *koristi vještine i koncepte* u zavičajnom kurikulumu učenik dalje razvija vještine i tehničke koncepte koristeći se povijesnim izvorima u prostoru zavičaja. Cilj 1. *razumije razdoblja i društva koja proučava* u zavičajnoj povijesti iskazuje se prilikom realizacije proučavanog prostora i razdoblja u obliku različitih istraživačkih radova, eseja, mapiranja prostora na kojima su označena prirodna i kulturna baština, kroz likovno, književno i glazbeno stvaralaštvo i to je razlog što nema veliku važnost i nije primaran kao što je to u Kurikulumu Povijesti.

2.2. Struktura i odnos organizacijskih područja predmetnih kurikuluma Povijesti i Geografije i kurikuluma iz zavičajne povijesti⁸

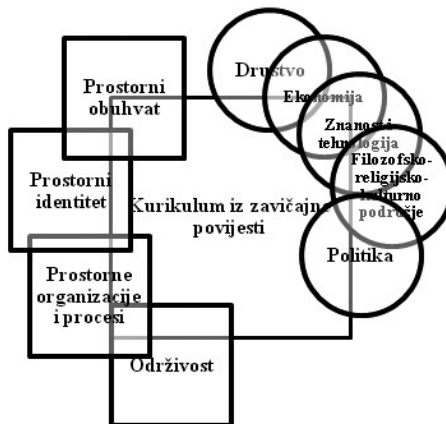
U dodatnoj nastavi iz zavičajne povijesti pet domena iz kurikuluma Povijesti: društvo, ekonomija, znanost i tehnologija, politika te filozofsko-religijsko područje koriste se kao temeljna znanja; ishodi i sadržaji iz domena se produbljuju poučavajući, učeći i istražujući zavičajnu povijest. Domene se u zavičajnoj povijesti preklapaju i isprepliću, u temama i sadržajima obuhvaćeno je više domena u jednom razdoblju zavičajne povijesti/ lokalne povijesti⁹. Dodatnoj nastavi iz zavičajne povijesti možemo uključiti i neka organizacijska područja iz drugih kurikuluma. Neizostavni je ovdje kurikulum iz Geografije i to područja koja se odnose na prostor: prostorni identitet, prostorna organizacija i procesi, održivi razvoj i prostorni obuhvat.¹⁰ Kroz prostorni identitet učenik bi trebao uočiti razlike u kulturi, jeziku, religiji, arhitekturi, načinu življenja, naseljenosti i gospodarstvu na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini. Promatrati, uspoređivati i istraživati kroz vrijeme u prošlosti, kroz povijesna razdoblja promjene u: geomorfološkim, klimatološkim, vegetacijskim, hidrološkim

8 R. Stradling i neki drugi autori zavičajnu povijest nazivaju i lokalna povijest, o tome Stradling piše u „Izvanškolske mogućnosti učenja“ u *Nastava europske povijesti 20. stoljeća* (Zagreb: Srednja Europa, 2003.): 155.-193.

9 Ibid.

10 Organizacijska područja u geografiji preuzeta su iz Kurikuluma Geografije, prema Kurikulum za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Pogledati u Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, https://narodne-novine.nci/sluzbeni/2019_01_7_145.html (posjet 15.1.2021.)

i pedološkim obilježjima lokalnog prostora, odnosno zavičaja.¹¹ Kroz prostornu organizaciju na lokalnoj razini mogu se promatrati i istraživati uzročno posljedične veze i odnosi kroz elemente prirodne osnove i društvene nadogradnje u prošlosti, prema historijskoj geografiji.¹² Možemo poučavati naseljenost prostora u antičkom ili nekom drugom razdoblju, u odnosu na reljef, klimu, vode, vegetaciju i tlo. U temi *Antički svijet u mom zavičaju* može se poučavati, učiti i istraživati o uzrocima i posljedicama naseljenosti prostora u tom razdoblju. Učenici mogu postavljati istraživačka pitanja kao što su: gdje i zašto u lokalnom prostoru Rimljani grade naselja i na primjerima u lokalnom prostoru to objašnjavati?¹³ U područja koja trebaju učiti kao područja dodatne nastave iz zavičajne povijesti iz kurikuluma Geografije je svakako održivost, međuovisnost prirodne osnove, stanovništva i djelatnosti u prošlosti i sadašnjosti zavičaja. Možemo poučavati o industrijskoj baštini zavičaja, i kako su industrija i industrijski razvoj mijenjali prostor, prostorni identitet i identitet lokalne zajednice.¹⁴ I, naravno, područje, *prostorni obuhvat* kao primarno područje koje obuhvaća prostor zavičaja ili neposredne životne sredine kao polazište.¹⁵

Slika 2. Skica organizacijskih područja u kurikulumu iz zavičajne povijesti

- 11 H. Petrić navodi ova obilježja kao elemente istraživanja u zavičajnoj povijesti, povijesti okoliša i ekohistoriji. Pogledati u H. Petrić, „Povijest okoliša (ekohistorija) i zavičajna povijest“. U: *Album predaka, Zbornik zavičajne povijesti*, ur. T. Božić, (Zagreb: Školska knjiga, 2009.): 178.-183.
- 12 B. Fuerst-Bjeliš razmatra historijsku geografiju kao specijalnu disciplinu geografije čije je polazište vremenska dimenzija u prostoru. Pogledati u B. Fuerst-Bjeliš; M. Cvitanović; H. Petrić, *Što je povijest okoliša u Hrvatskoj? Što je povijest okoliša?*, (Zagreb: Disput, 2011.): 175.-198. i N. Glamuzina i B. Fuerst-Bjeliš, *Historijska geografija Hrvatske*, (Split: Sveučilište u Splitu/Filozofski fakultet, 2015.)
- 13 D. Roksandić govori o zavičajnoj povijesti koja bi trebala zauzeti važno mjesto u školama, u svojim ekohistorijskim ogledima „Zavičajna povijest: pojmovni izazovi“ u *Čovjek i prostor, čovjek u okolišu. Ekohistorijski ogledi*, (Zagreb: Meridijani/Društvo za hrvatsku povjesnicu, 2018.): 44.-51.
- 14 D. Roksandić i M. Marinović govore o pristupima u nastavi u zavičajnoj povijesti i važnosti zavičajne povijesti kao važnog dijela oblikovanja povijesnog mišljenja kod mladih.
- 15 M. Marinović u radu *Industrijska baština* govori o mogućnosti i metodama proučavanja i poučavanja industrijske baštine na lokalnoj razini kroz zavičajnu povijest u nastavi. Pogledati M. Marinović, „Industrijska baština u nastavi povijesti.“ *Povijest u nastavi* VIII, br. 15 (1) (2010): 7.-20. <https://hrcak.srce.hr/82534> (pristup, 16. 1. 2021.)

Implementacija organizacijskih područja Geografije u kurikulum dodatne nastave iz zavičajne povijesti otvara i nova istraživačka pitanja, teme i sadržaje proučavanja, te poučavanja i učenja. Navest ću neke općenite teme koje se mogu tematizirati u kurikulumu zavičajne povijesti. Primjerice, kada se tema *Hidrološka obilježja prostora u prošlosti i njihov utjecaj na gospodarstvo, naseljenost i promet* konkretizira ili direktno veže uz prostor, onda to mogu biti teme: *Potok Vuger u prošlosti Sesveta, Poplava rijeke Save u Zagrebu 1964., Potok Medveščak kao proizvodna zona u srednjem vijeku* i dr. Dočim se općenita tema *Klimatološka i vegetacijska obilježja prostora i njihov utjecaj na razvoj gospodarstva u 19. stoljeću* na lokalnoj razini može konkretizirati primjerice kao *Počeci i razvoj turizma u Opatiji* i sl.

2.3. Razredi i razdoblja poučavanja kurikuluma Povijesti u gimnazijama i kurikulum iz zavičajne povijesti u gimnazijama

Dodatna nastava iz zavičajne povijesti u gimnaziji tematski i sadržajno može pratiti istu strukturu učenja prema kronološkom slijedu i domenama Kurikuluma Povijesti u gimnaziji još više produbljujući znanja o lokalnoj povijesti, razvijajući tehničke koncepte, analitičke pristupe i kritičko mišljenje¹⁶.

S obzirom na razdoblja koja se uče po razredima u gimnaziji možemo organizirati i strukturirati sadržaje i teme dodatne nastave iz zavičajne povijesti. Tako bi se dodatna nastava iz zavičajne povijesti u prvom razredu bavila razdobljem prapovijesti i starog vijeka u lokalnom prostoru, u drugom povijeću srednjeg i ranog novog vijeka, u trećem periodom od početka 18. stoljeća do kraja Prvoga svjetskoga rata i u četvrtom razredu razdobljem nakon 1918. Nastavnik može i u dogovoru s učenicima, stručnjacima iz svoje škole ili šire zajednice kreirati kurikulum dodatne nastave iz zavičajne povijesti s obzirom na razdoblja poučavanja za svaki razred. Takav prijedlog je prikazan u tablici *Razredi i razdoblja poučavanja u kurikulumu zavičajne povijesti u gimnazijama* (Tablica 1.).

Tablica 1. Razredi i razdoblja poučavanja u kurikulumu zavičajne povijesti u gimnazijama

Zavičajna povijest	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred
Razdoblje	Prapovijest u mom zavičaju Antički svijet	Zavičajna povijest u srednjem i novom vijeku	Od 18. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata	Suvremena povijest
Sati	2 sata tjedno	2 sata tjedno	2 sata tjedno	2 sata tjedno

¹⁶ S. Koren u *Čemu nas uči povijest*, (Zagreb: Profil, 2014.): 133.-151. u poglavlju „Nastava povijesti i kritičko mišljenje“, definira obilježja kritičkog mišljenja, navodi strategije razvoja mišljenja i primjere iz nastavne prakse.

2.4. Odnos glavnih tehničkih koncepata u kurikulumu za nastavni predmet

Povijest za gimnazije i kurikulumu zavičajne povijesti u gimnazijama

Tehnički koncepti kojima razvijamo vještine u kurikulumu zavičajne povijesti kroz koji se učenici mogu „igrati“ istraživača, povjesničara ili čak sami ili uz pomoć i vođenje nastavnika rekonstruirati i razumjeti prošlost prostora u kojem žive.¹⁷ Razvoj vještina upotrebom tehničkih koncepata kroz dodatnu nastavu omogućit će učenicima da razviju povijesno, kritičko i kreativno mišljenje što je sukladno kurikulumu za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Tehnički koncepti su: vrijeme i prostor, uzroci i posljedice, kontinuitete i promjene, rad s povijesnim izvorima, povijesna perspektiva te usporedba i sučeljavanje.¹⁸

2.4.1. Tehnički koncept vremena i prostora u kurikulumu zavičajne povijesti

Prema kurikulumu za nastavni predmet Povijest za gimnazije u Republici Hrvatskoj vrijeme je definirano kao podjela na razdoblja poučavanja. Učenici će pomoću temeljnih znanja i vještina određivati vremenski i prostorni okvir proučavane teme. Učenici će moći izdvojiti i analizirati odraz proučavanog razdoblja iz predmetnog kurikuluma u prostoru zavičaja. Učenici će u promatranom prostoru pronalaziti povijesne izvore, promjene, složenost odnosa ljudi u prošlosti i prostora, objasniti razloge promjena u prostoru s obzirom na prirodna i društvena obilježja prostora. Primjeri tema za zavičajni kurikulum kroz koje razvijamo tehnički koncept, odnosno vještinu su: *Antičko razdoblje u zavičaju* ili konkretnije, *Rimljani u Sesvetama*¹⁹ tijekom prvog razreda gimnazije, *Crkve i utvrde u srednjovjekovnom razdoblju u zavičaju* za drugi razred, *Industrijska baština zavičaja* za treći razred, kao i *Razvoj školstva i obrazovanja* za četvrti razred.

2.4.2. Koncept uzroci i posljedice u kurikulumu zavičajne povijesti

Učenici će moći objasniti, prepoznati i razlikovati opće i posebne uzroke i posljedice koji su utjecali na neke povijesne događaje, pojave, procese u zavičajnoj povijesti te usporediti i rangirati ih u suodnosu sa uzrocima i posljedicama na nacionalnoj i globalnoj razini. Dobar primjer je tema i sadržaj za kurikulum zavičajne povijesti u trećem razredu *Prvi svjetski rat u zavičaju* ili konkretizirano u prostoru: *Prvi svjetski rat u Sesvetama i Sesvetskom prigorju*.²⁰

17 I. Rendić Miočević predlaže pristup nastavi Povijesti iz perspektive učenika istraživača u *Učenik istražitelj prošlosti, Novi smjerovi u nastavi povijesti*, (Zagreb: Školska knjiga, 2000.). Također pogledati i I. Rendić Miočević, *Poruke predaka – Problemski priručnik za II. razred gimnazije*, (Zagreb: Profil, 1999.)

18 M. Marinović razrađuje tehničke koncepte i vještine u *Metodičkom priručniku za nastavnike povijesti. Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja*, (Zagreb: AZOO, 2015.).

19 Realizacija proučavane i poučavane teme *Antički svijet u mom zavičaju* tijekom dodatne nastave iz povijesti bio je samostalni istraživački rad učenika *Rimljani u Sesvetama* koji se može koristiti kao polazište za razradu zavičajnog kurikuluma.

20 Ovo je reprezentativan primjer teme i sadržaja ostvaren kroz suradnju kustosa iz Muzeja Prigorje i Gimnazije Sesvete kroz predavanja i izložbu.

2.4.3. Koncept *kontinuiteta i promjena* u kurikulumu zavičajne povijesti

Učenici mogu u prostoru zavičaja pronalaziti promjene i razvoj kroz povijest, pronaći obilježja nekog razdoblja u zavičaju, kakve su se promjene dogodile, vrednovati te promjene ili procese i odraz u kulturi, društvu i svakodnevnom životu. Kroz teme, kao što su primjerice *Industrijska baština zavičaja*, *Muzeji, škole i druge institucije u zavičaju*, *Razvoj prometa*, *Razvoj gospodarstva* i *Migracije* mogu se promatrati i neki prirodni čimbenici u prostoru zavičaja i njihova promjena ili stalnost poput reljefa, vode, klime, vegetacije i tla. Povezano s domenom održivog razvoja u korelaciji s geografijom, biologijom, kemijom, itd. kao primjer može poslužiti *Projekt potok Vuger* i tema u okviru toga projekta *Potok Vuger u prošlosti*.²¹

2.4.4. Koncept *rada s povijesnim izvorima* u kurikulumu zavičajne povijesti

Od presudnog značaja u kurikulumu zavičajne povijesti je koncept *rada na povijesnim izvorima*, a to je istodobno i koncept koji se najviše razvija tijekom ove nastave. Učenici, osim što prepoznaju i pronalaze različite povijesne izvore, na višim bi razinama i sami trebali moći obraditi i valorizirati izvore u svakodnevnicu kroz različite projekte: mapiranje kulturno povijesnih spomenika, mjesta povijesnih sjećanja, turistička valorizacija prostora itd. Učenici upoznaju kulturno-povijesnu baštinu prostora i surađuju s ustanovama gdje se čuva ta baština, primjerice zavičajni muzeji, župni uredi, arhiv škole ili nekih drugih ustanova u prostoru.

2.4.5. Koncept *povijesne perspektive* u kurikulumu povijesti

Koncept *povijesne perspektive* učenicima omogućuje da sagledaju prošlost promatranog razdoblja u zavičajnoj povijesti, omogućit će im razlikovanje zavičajnih vrijednosti, vjerovanja ili tradicije od nacionalnih, europskih i globalnih s obzirom na promatrana razdoblja i današnjicu. Protumačit će kako su neki događaji, procesi, ljudi u prošlosti u zavičaju bili važni i kako ih danas možemo vrednovati i prikazati. Kao primjer može se navesti istraživanje koje je s učenicima u okviru dodatne nastave provela autorica u Gimnaziji Sesvete. U temi *Razvoj školstva u Sesvetama*, sagledavala se uloga učitelja Đure Popovića i njegov doprinos razvoju naselja i prostora u prvoj polovici 20. stoljeća. Uz pomoć kustosa u muzeju analizirane su fotografije Ive Kirina s početka 20. stoljeća i uspoređivane s suvremenim razdobljem.²²

21 Samostalni istraživački rad učenika *Potok Vuger u prošlosti*, rezultat je poučavanja i učenja o prirodnim promjenama, stalnosti i utjecajima u prošlosti. Rad je objavljen u *Album predaka. Zbornik zavičajne povijesti*, (Zagreb: Školska knjiga, 2008.).

22 Izložba u Muzeju Prigorje *Ivo Kirin fotograf* bila je i mjesto poučavanja jer su učenici na izložbi mogli uspoređivati fotografije iz prostora nekad i danas. Izložbu, predavanje i radionicu je pripremio kustos Damir Fofić. Pogledati također: D. Fofić; T. Aralica. *Sesvete i Sesvetsko prigorje u Prvom svjetskom ratu*. Zagreb: Muzej Prigorje, 2014. kao i D. Fofić, D. Lesinger. *Snimio: Ivo Kirin*. Zagreb: Muzej Prigorje, 2019.

2.4.6. Koncept usporedbe i sučeljavanja

Učeci i poučavajući zavičajnu povijest učenici će moći usporediti i uočiti sličnosti, zajednička obilježja, ili različitosti i utjecaje događaje, pojave, procese i ljudsko stvaralaštvo zavičaja s nacionalnim, europskim i globalnim i u tom ih kontekstu ocijeniti i interpretirati. Ovim konceptom iznositi će generalizacije, klasifikacije i zaključke o promatranom razdoblju zavičajne povijesti. Istražujući popise stanovništva u zavičaju, možemo dobiti dobar pregled migracija, prirodnog rasta stanovništva, strukture stanovništva i drugih obilježja stanovništva u međupopisnim razdobljima u odnosu na državu i Europu. Tema i sadržaj *Stanovništvo zavičaja u 20. stoljeću* može se i detaljnije razraditi ili konkretizirati. Evo i nekih primjera: *Židovi u Sesvetama* ili *Doprinos Čeha gospodarskom razvoju Sesveta*.

2.5. Prijedlozi i primjeri tema i sadržaji za kurikulum zavičajne povijesti

Teme u nastavi zavičajne povijesti najčešće će osmisliti i predložiti nastavnik implementirajući domene kurikulumu Povijesti i Geografije. Najčešće su teme kombinacija sadržaja domena prema kurikulumu Povijesti za gimnazije. Nastavnik će oblikovati i ishode u kojima će staviti naglasak na aktivno učenje, istraživačku nastavu, terensku, problemsku nastavu i razvoj konceptualnog, proceduralnog i metakognitivnog znanja. Neki od odgojno-obrazovnih ishoda mogu se dalje produbiti i razraditi u kurikulumu zavičajne povijesti. Ishodi u kurikulumu zavičajne povijesti uključuju temeljna znanja i vještine iz kurikulumu Povijesti prema razredima i razdobljima poučavanja. U tablici (Tablica 2.) su prikazani odgojno-obrazovni ishodi, sadržaji i razine usvojenosti, njihova realizacija i kompatibilnost u jednom primjeru za prvi razred gimnazije kurikulumu zavičajne povijesti.

Tablica 2. Kurikulum iz zavičajne povijesti za prvi razred gimnazije

Razdoblje	Odgojno obrazovni ishod iz kurikulumu Povijesti	Domene	Razrada ishoda za zavičajnu povijest	Predloženi sadržaji	Realizacija
Antički svijet Sesveta i Sesvetskog prigorja	POV-SŠ 1.1. Učenik analizira različite ideje, umjetnost i predmete za svakodnevnu upotrebu u prapovijesti i u starome vijeku	Filozofsko-religijsko-kulturno područje Prostorni identitet Održivi razvoj	Izdvojiti antičke spomenike i materijalne ostatke u prostoru zavičaja Naveći razloge antičke naseljenosti	Rimljani u Sesvetama Ikar iz Sesveta Vile rustice na prostoru Sesveta Rimske ceste kroz Sesvete	Predavanje i izrada samostalnog istraživačkog rada Izložba oslikanih spomenika iz antičkog razdoblja Izrada karte i mapiranje antičkih sadržaja u zavičaju

Nakon prve godine realizacije kurikuluma zavičajne povijesti za razdoblje prapovijesti i antike može se izraditi samostalni istraživački rad, izložba na kojoj će biti prikazano razdoblje u prostoru, učenici u suradnji s likovnom skupinom mogu oslikati promatrane objekte i arheološke spomenike ili izraditi kartu, predložiti antičku šetnju zavičajem i slično.

3. Zaključak o usklađivanju kurikuluma

Usklađivanje kurikuluma iz zavičajne povijesti u gimnazijama s kurikulumom za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj trebalo bi otpočeti od osnovnih sastavnica: ciljeva i ishoda, organizacijskih područja, razreda i razdoblja poučavanja, tehničkih koncepata i vještina. Prilikom sastavljanja kurikuluma dodatne nastave iz zavičajne povijesti nastavnici bi trebali dobro proučiti osnovni kurikulum i koristiti dodatnu nastavu povijesti za razvoj kritičnog povijesnog mišljenja i povjesničarskih vještina.

Rezultati poučavanja i učenja kroz dodatnu nastavu zavičajne povijesti, uz ostvarenje odgojno-obrazovnih ishoda, mogu se također poslužiti za oblikovanje samostalnih istraživačkih radova s kojima učenici mogu sudjelovati na natjecanjima iz povijesti. Vrijednosti i odgojno-obrazovne koristi u smislu razvoja prostornog i zavičajnog identiteta vrlo su vrijedan dio odgoja i obrazovanja u segmentu dodatne nastave iz zavičajne povijesti.

LITERATURA:

- Božić, Tvrtko, ur. *Album predaka. Zbornik zavičajne povijesti*. Zagreb: Školska knjiga, 2009.
- Fofić, Damir; Tomislav Aralica. *Sesvete i Sesvetsko prigorje u Prvom svjetskom ratu*. Zagreb: Muzej Prigorje, 2014.
- Fofić, Damir; Lesinger Dario. *Snimio: Ivo Kirin*. Zagreb: Muzej Prigorje, 2019.
- Fuerst-Bjeliš, Borna; Cvitanović, Marin; Petrić, Hrvoje. *Što je povijest okoliša u Hrvatskoj? Što je povijest okoliša?* Zagreb: Disput, 2011.
- Glamuzina, Nikola i Fuerst-Bjeliš, Borna. *Historijska geografija Hrvatske*. Split: Sveučilište u Splitu. Filozofski fakultet, 2015.
- Koren, Snježana. *Čemu nas uči povijest*. Zagreb: Profil, 2014.
- Marijana, Marinović. *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja, Metodički priručnik za nastavnike povijesti*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2014.
- Marinović, Marijana. „Industrijska baština u nastavi povijesti.“ *Povijest u nastavi* VIII, br. 15 (1) (2010): 7.-20. <https://hrcak.srce.hr/82534>. (posjet 16.01.2021.)
- Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, https://narodne-ovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristup, 15.1.2021.)

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, https://narodne-novine.nci/sluzbeni/2019_01_7_145.html (pristup, 15.1.2021.)

Petrić, Hrvoje. „Povijest okoliša (ekohistorija) i zavičajna povijest,“ u: *Album predaka, Zbornik zavičajne povijesti* uredio Tvrtko Božić, 178.-183. Zagreb: Školska knjiga, 2009.

Rendić Miočević, Ivo. *Poruke predaka – Problemski priručnik za II. razred gimnazije*. Zagreb: Profil, 1999.

Rendić Miočević, Ivo. *Učenik – istražitelj prošlosti*. Zagreb: Školska knjiga, 2000.

Roksandić, Drago. *Čovjek i prostor, čovjek u okolišu*. Zagreb: Meridijani/ Društvo za hrvatsku povjesnicu, 2018.

Stradling, Robert. *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2003.

SUMMARY

Adjusting the curriculum of homeland history as an advanced class in grammar schools to the history curriculum in grammar schools

The article discusses the adjustment of the curriculum of homeland history as an advanced class in grammar school to the grammar school history curriculum. The article also focuses on comparing and structuring curriculum elements such as goals and outcomes, organizational areas, classes and teaching periods, technical concepts, skills and educational outcomes. All these elements are shown through various suggestions and examples.

Key words: homeland history curriculum, adjustment, goals, organizational areas, classes and teaching periods, technical concepts